

EDUARDAS MIEŽELAITIS

Užrašų knygelė

N. S. Chr.¹. Komunizmo pastatą aukščiau už daugiaaukščius namus. Kiekvienas turime įnešti medžiagą. Svarbu, kad būtų gera medžiaga.

Iljičiovas². Visumoje laiko, kad padėtis gera. Nieko ypatingo neatsitiko. Kom. auklėjimas. Nikonovo, Falko, Vasnecovo kritika. Neigiamas požiūris į formalizmą – atitrūkimas nuo gyvenimo, *умышленная уродливость*. Neatsitiktinai laiškai. Marksistinės estetikos pagr. kl. [paraštėje: Prarasto budrumo ir atsak. jausmas].

N. Gribačiovas³ – apie estetiką, apie teoriją (silpna). Prieš bendražmogiškumą. Apie gėrį ir blogį. Nusitrina riba. Jaunųjų atėjimas į literatūrą. Kritikuoja P. Antokolskio straipsnį⁴. Roždestvenskio str. A. Voznesenskį, S. Ščipačiovą [paraštėje: Erenburgo atsiminimų knyga]. Прокофьев На том [neįskaitomas žodis] Vozn. Romo kalba. Lit. gazieta. Už liberalizmą. Žurnalus. Organizacinius klausimus. Vieną menininkų ir literatų sąjungą.

---

1 1962 m. gruodžio 17 d. susitikimo dalyvių kalbų konspektas Mieželaičio knygelėje. Lietuvos literatūros ir meno archyvas. Eduardas Mieželaitis, f. 27, ap. 1a, b. 2, p. 36–45. Stenogramos tekstas internete: http://perpetrator2004.narod.ru/documents/Khrushchev/Meeting_with_Intelligentsia.doc.

Nikita Sergejevičius Chruščiovas (1894–1971) – TSKP CK Pirmasis sekretorius (1953–1964) ir TSRS Ministrų Tarybos Pirmininkas (1958–1964).

2 Leonidas Iljičiovas (1906–1990) – tuo metu TSKP CK sekretorius ir Ideologinės komisijos prie TSKP CK pirmininkas. Jis skaitė pagrindinį pranešimą.

3 Nikolajus Gribačiovas (1910–1992), tuo metu TSRS rašytojų sąjungos valdybos sekretorius (1959–1991).

4 Kalbama apie laikraštįje *Литературная газета* publikuotus straipsnius: Pavelo Antokolskio „Tėvai ir vaikai“ bei Roždestvenskio „Ar baigiasi žemė“. Gribačiovo nuomone, jų autoriai neteisingai priešina senąją ir jaunąją kartą, pastarąją gindami nuo bet kokios kritikos ir tik ją tapatindami su demokratija ir progresu. Kritikuoja poetą Voznesenskį, kad paskutiniuoju metu kūryboje nusirito į banalumą ir net nepadorumą, Stepaną Ščipačiovą (1899–1980), TSRS rašytojų sąjungos Maskvos skyriaus vadovą, kino režisierių Michailą Rommą (1901–1971) – už neorealizmo stilių kine. Siūlo svarstyti žurnalų *Новый мир* ir *Знамя* darbą už tai, kad prastai vykdo savo ideologinę misiją; dėl tų pačių priežasčių kritikuoja ir laikraštį *Литературная газета*. Siūlo imtis organizacinių perrašymų, gal net steigti vieną menininkų ir rašytojų sąjungą.

Daineka⁵. Taryb. dailės muziejų ar galeriją. Kritikuoja Neizvestno darbus. [Neįskaitomas žodis]. Tas niekur neveda. Aš prieš tai protestuoju. Apie jaunimą. Negalima viską tik drausti. Ne visas jaunimas supuvęs.

E. Jevtušenka⁶. Apie pokalbį su šoferiu prieš važiuojant. Apie F. Kastro. Galėjo Chr. XX sov. pasakyti ar ne. Didelis aktas. Россия выстрадала марксизм (Ленин). Visas socializmas iškentėtas. Net lageriuose neprarado tikėjimo. Apie savo senelį, žuvusį lageryje. Jauni ir seni. Kom. aukščiausias tiesos įsikūnijimas. Stal. klaida, kad jis galvojo, kad siekti tiesos galima melu. 2 frontais – prieš revizionizmą ir dogmatizmą. Krit. abstrakcionizmą. Jeseninas–Volpinas. Prieš dogmatizmą aštriai. Dogmatizmas veikia daug gudriau, nori apgauti partiją. Apie Solženicino apysaką⁷. Kodėl taip atsitiko? Yra žmonių, kurie trukdo jų pasirodymui. Apie laišką⁸, jis palaiko. Dogmatikai nori vadovų kalbas panaudoti savo reikalui. Parodoje kiek buvo negabių, blogų darbų. Apie Chruščiovo portretą. Jo pasisakymus panaudoja. Jeigu pažiūrėsime į paveikslus, tai daug rasime tokių, kokie dar yra asmen. kulto laikų dvasioje. Apie abstrakcionizmą. Gali būti geras ir blogas. Taikomajame mene, architektūroje. Šarlatanų daug. Pavyzdį iš Kubos. Neišplauti su vandeniu ir kūdikio. Apie Ernstą Neizvestnį.

„Gorbatogo ispravit mogila“⁹.

Ev. Dabar ne laikas taisyti kapais, o gyvenimu.

Gerasimovas¹⁰ (kinas). Apie pažinimo teoriją. Realizmas. Не зеркалообразный, а зигзаговый. Apie sveiką žmogų. Apie išstatytus paveikslus. Įvairių manierų.

5 Aleksandras Deineka (1899–1969) – dailininkas.

6 Jevgenijus Jevtušenka (g. 1932) – rusų poetas, priklausęs vadinamajai šestidesiatnikų kartai. 1961 m. aplankė Kubą, kalbėjosi su Fidelium Kastro. Tasai paklausęs, ar Chruščiovas XX TSKP suvažiavime galėjo nedaryti to pranešimo. Jevtušenka atsakęs, kad galėjo nedaryti, bet anksčiau ar vėliau tai vis tiek būtų sužinota. Tęsdamas mintį Kastro pasakė, kad didžiulis žygdarbis tokioje sudėtingoje situacijoje pasakyti liaudžiai tokius baisius dalykus. Toliau Jevtušenka deklaravo ištikimybę marksizmui, komunistų partijai, tvirtino, kad komunizmas yra aukščiausias tiesos įsikūnijimas; kad jis taip pat prieš abstrakcionizmą, kad ne visas jaunimas supuvęs, kad jam taip pat bjauri Aleksandro Jesenino–Volpino (Sergejaus Jesenino sūnaus) knyga *Весенний лист*, išleista Niujorke ir leidėjo pavadinata naujos maištaujančios tarybinio jaunimo kartos manifestu.

7 *Один день Ивана Денисовича*. Jevtušenka kalba, kad ši apysaka pasirodė spaudoje tik tada, kai ją perskaitė Chruščiovas. Išleisti ją neapsidraudus, negavus leidimo, trukdė dogmatizmas.

8 Turbūt kalbama apie grupės menininkų laišką Chruščiovui po jo apsilankymo gruodžio 1 d. Maniežo parodoje. Laiške susirūpinta, kad negrįžtų Stalino laikų atmosfera. Laišką jo autoriai atsiėmė.

9 Chruščiovo replika.

10 Sergejus Gerasimovas (1906–1985) – kino režisierius.

Bet visi jie realistai. Apie kairumą. Kairieji neigia liaudiškumą. Apie buržuaz. id. įtaką. Kine lengviau, nes filmas labiau surištas su liaudimi. Nėra abstrakc. Kova su abstr. Reikia aiškinti. Majakovskis buvo novatorius. Laikomas pasenusiu. Apie meno suprantamumą. Liaudis nepriims. Apie formalizmą. Jis nieko nepalieka. Šventoves ne griauti, o statyti. Ne atgrasinti, o padėti pažinti save. Negalima laikyti, kad viskas sustojo. Kad formos nesikeičia. Kas padaryta. Nauja gema. Ieškoti reikia – vardan gyvenimo. Tikslas – vardan ko?

Serebriakova¹¹. Komunistai ir kalėjimuose liko komunistais. Erenburgą kritikuoja. Jis garbino Staliną. O dabar atsiminimuose – auka. Postiševą [parašėte: Solženiciną]

S. Ščipačiovas¹². Visa lit. dirba komunizmui. Мазня (абстр. или натурализм) заслуживает гневное. [įterpta: Polemizuodamas su Gribačiovu]. Будущее искусства реализм. Но имеет тысяча границ. А мы увидели десяток границ. Apie Maskvos rašyt. org. Apie stilių kovą, susidūrimus. Įvairiais keliais žmonės atėjo į komunizmą. Rašytojai dirbo. Jūs viename susirinkime pasakėte apie orą. Toks oras dabar yra. Apie Lužnikų poezijos vakarą. Spaudoje pasigirsta, kad jaunimas pražuvęs, stileivos. Tai netiesa. Nėra prieštaravimų tarp vyr. ir jaun. Kaltina jį, kad jis per geras jaunimui. Pradžioje reikia gerumo, kad jis patikėtų, o tada galima ir kritikuoti. Bendražmogiškumas. Buržuazija prarado į tai teisę. Mes turime (soc.) teisę – meilę, žvaigždes, mirties, draugystės. Organizacin. per brangiai kaštuoja. Sumažinti aparatą.

I. Erenburgas¹³. Nenorėjau kalbėti. Побудил упрек. Kulto laikų liekanos. Polemizuoja su Serebrekova. Aš tikėjau Stalinu ir jo bijojau. Mums reikia ne todėl, kad parodytume baisumus, o todėl, kad pasakytume jaunimui, kodėl mes gyvenome ir likome savo vietoje. Искусство воспитывает. Apie Majakovskį. Lenino posakis. Stalino įvertinimas. Naujo vardan naujo – šarlatanizmas. Bet naujo reikia. Iš anksto sunku pasakyti, kad neišeis (неравыкс). Летчики испытатели.

11 Galina Serebriakova (1905–1980) – rašytoja komunistė, nuo 1936 m. kalėjusi lageriuose; reabilituota deklaravo ištikimybę komunistų partijai, teigė, kad būtina kontroliuoti kūrinius lagerio temomis, nes tai gali peraugti į nepasitikėjimą komunizmu ir partija.

12 Stepanas Ščipačiovas (1899–1980), TSRS rašytojų sąjungos Maskvos skyriaus vadovas. Polemizavo su Gribačiovu, gynė talentingus jaunuosius Maskvos poetus (Voznesenskį, Jevtušenką, Roždestvenskį), į kurių vakarus Lužnikuose susirenka 15 000 klausytojų. Pasisakė už tai, kad jiems būtų leista pažiūrėti pasaulio; pvz., Jevtušenkos tris kartus neišleido, o dabar, po kelionių į Afriką, Ameriką, Kubą, Suomiją, jis rašo labai pilietiškus eilėraščius.

13 Ilja Erenburgas (1891–1967) – rašytojas, publicistas.

Chlebnikovas ir Majakovskis. Apie Bieliutincus [įterpta: nemoka piešti]. Abstrakc. kaip dekoratyvumas (tekstilei ir kt.) Aš nemyliu abstr. Apie Leže¹⁴. Apie Falką. Kaip palikimą. 20 metai (1924 m.) Falkas portretistas. Jeigu pasikasti „teisingųjų“ tarpe, rasime baisesnių dalykų. Ką mes tais laikais rašėme? Aš kai kurių knygų negaliu skaityti – aš jų nesuprantu¹⁵.

1. Gyvenkime draugiškiau (Izraelyje rašo, kad Erenb. nužudė žydų rašytojus).
2. Mes jau tokie mušti (tiek mušė). Būkit atsargesni su jaunimu (į prezidiumą) [parašėte: Dėl Kosolapovo¹⁶]. Yra žmonių, kurie N.S. žodžius priima kaip direktyvą. Daugiau kantrumo siūlo N.S.¹⁷. Kur nesutinku su juo. Jo vardas, su kuriuo surišta epocha. Jūs pakeitėt vintiki ir roliki, o jie visą laiką sukasi.

Sierovas¹⁸. Menas kaip ideologijos. Nesutiko su Jevtušenka ir Erenburgu. Abstrakcionizmas kaip filosofija. Kur mes vesime jaunimą? Išstatė Falką, Kuznecovą ir kitus todėl, kad tai turi būti kelrodžiu. Reikia kulto metus užbraukti. Neteisinga, kad Stalino kultas uždėjo antspaudą visam menui. 20-tų metų linija. Veikia kulto metodais, neleidžia pasisakyti. Realizmas negali pasenti. Jis visada naujas. Novatoriškumo principas. Dėl liaudies skonio. Kas davė teisę sakyti, kad liaudis neturi skonio.

14 Fernand Léger (1881–1955) – prancūzų dailininkas ir skulptorius, dekoratyviojo meno meistras, nuo 1945 m. Prancūzijos komunistų partijos narys. 1962 12 29 Puškino muziejuje atidaryta jo paroda.

15 Taip pat ir savų, – sakė Erenburgas, salėje sukeldamas juoką.

16 Valerijus Kosolapovas (1910–1982) – *Литературная газета* vyriausiasis redaktorius (1960–1962). Už tai, kad laikraštyje išspausdino Jevtušenkos poemą *Бабий Яр*, atleistas iš pareigų.

17 Chruščiovui.

18 Vladimiras Serovas (1910–1968) – dailininkas, RSFSR dailininkų sąjungos sekretorius (1960–1968), TSRS menų akademijos prezidentas. Teigė, kad abstrakcionizmas – buržuazinės ideologijos forma, su kuria reikia kovoti. Kritikavo Jevtušenką ir Erenburgą, tvirtinčius, kad abstrakcionizmas gali būti vertinamas ir teigiamai. Parodoje eksponuoti Falko, Pavelo Kuznecovo, Davido Šterenbergo darbai atstovauja 1920-ųjų linijai, bet tai tik forma be revoliucinio, be liaudies turinio; kažkodėl ją norima padaryti progresyviausia, vienintele tradicija, kuria reikia sekti, – piktinosi Serovas. Dar skundėsi, kad negali šios savo pozicijos viešai išsakyti, nes jaunimas nušvilps, užrėks ir išvargs iš tribunos. Atsakė Jevtušenkai, kuris klausė, kodėl nekalbama apie parodoje buvusius prastus darbus, pvz., Chruščiovo portretą kažkokios gamkylos ceche – darbas realistinis, bet blogas. Serovo nuomone, talento stoka – nelaimė, bet ji nekelia jokio pavojaus. O talentingi, bet klaidingų (ne realistinių) pozicijų menininkai ir kūriniai yra pavojingi, nes kelia grėsmę komunizmui statančiai visuomenei. Piktinosi, kad jaunųjų darbai spausdinami užsienyje ir kad jie tuo didžiuojasi: štai esą Europa – progresyvi, kultūringa – juos pripažino. O kas davė teisę negerbti savo liaudies, nepaisyti jos nuomonės? – klausė Serovas.

N. S. Chruščiovas. Apie sunkumus, praeitį. Jeigu kas jaučia, kad gali¹⁹.

Esenino [neįskaitomas žodis] eil. atspausdino Niujorke²⁰. Nevertina to, kas baigia savižudybe. Daug gero, bet reikia taisyti. Kas tai turi padaryti? Jūs patys. Bet jeigu jūs nedarote, mes negalime stovėti nuošalyje. Partija padarė klaidų. Gali jų būti ir ateity. Ir kas iš to? Nieko nedaryti. Anarchija. Beprotnamis. Džazas.

Novatorius. Neizvestnas pederastas²¹. Pederastija baudžiama 10 metų. Tai kiek?.. Evtušenko pateko į šios krypties meno gynėjus. Aš ne neutralas. Mediumai skulptoriai (Neizvestnas). Mes kalti. Nesuprantame. Mus tai jaudina. Mes visi gyvename tuo, ką duoda liaudis. Ir todėl turime gražinti jai skolą. Mes kaip bitės turime nešti į avilį. Pasakys, kad tai prievarta, susiaurinimas. Jeigu jūs, Neizvestni, sudarytumėt savo CK, tai jūs nepakviestumėte mūsų. O mes jus pakvietėm. Ginčai turi būti. Net vienoje kryptyje. Aš kviečiu į taiką ir į kovą.

Į B.²² paminklą aš su malonumu. O į Neizv. darbus norisi spjauti²³.

Dėl vario. Iš kur tiek vario? Replikos.

Mes negalime vadovautis tuo kaip Nojus. Kas padeda komunizmui, tą mes palaikome. Kas ne, nepalaikysime.

Šostakovičiui²⁴ savo pretenzijas. Vienas džazas, kitas, trečias. Pilvas skauda. Aš tikrai nesuprantu. Kada aš klausau Glinką, džiazmo ašaros. O džazą, bloga. Aš seno režimo žmogus. Man patinka Didž. teatro muzika. Aš nenoriu negrų užgauti, bet tai negrų. Aš išaugau rusų kaime. Man patinka Sol. Sedojus. Apie svist-tvist. Секта трясунов²⁵.

19 Chruščiovo pasisakyme dominuoja kovos, ginklų, karo leksika. Sako, kad apie tremtį, lagerius reikia rašyti labai atsakingai, atsargiai, nes tai gali pasitarnauti užsieniui, priešams. Reikia labai pagalvoti, ar pavyks įveikti medžiagą ir priversti ją dirbti visuomenės labui. Visuomenė turi būti valdoma, menas – taip pat.

20 Kalbama apie Sergejaus Jesenino sūnų Jeseniną-Volpiną (g. 1924) – matematiką, poetą, disidentą, 14 metų praleidusį kalėjimuose, tremtyje ir psichiatrinėse ligoninėse.

21 Stenogramoje šis kalbos fragmentas yra toks: „Štai jūs – novatoriai, štai, sako, skulptūra, Neizvestno skulptūra. Jūs atleiskite... Aš su juo kalbėjau. Kai aš šito prisiziūrėjau, paklausiau: klausykite, draugai, ponai, ar jūs tikri vyrai, ar jūs ne pederastai? Jūs atleiskite, bet tai pederastija mene, o ne menas. Tai kodėl pederastams duoda 10 metų, o šitiems turi duoti ordinus?! (Linksmas sujudimas. Aplodismentai).“

22 Kalbama apie skulptoriaus Jevgenijaus Vučetičiaus paminklą tarybiniais kariam Berlyne.

23 Likimo ironija: kai Chruščiovas jau buvo netekęs visų postų, jo kritikuotas dailininkas Borisas Žutovskis (g. 1932) nupiešė jo portretą, o apšauktas kuriančiu pederastišką meną skulptorius Neizvestnyj (g. 1925) sukūrė antkapinį paminklą Chruščiovui – šio pageidavimu.

24 Kalbama apie koncertą, į kurį Dmitrijus Šostakovičius pakvietė Chruščiovą.

25 Naująją jaunimo šokių madą Chruščiovas taip apibūdino: „Tai, klausykite, tai nepadoru, tokius judesius daro tam tikromis vietomis. Tai visuomenėje nepadoru, ir tai nauja.“

Tradicija.

Постоим за старину, чтобы не поддаваться упадничеству. Я за войну. В войне надо отстаивать то, что облагораживает душу человека. А что делать с этими неизвестными. Jeigu jūs.... Galite išvažiuoti į užsienį. Mes nesuprantame ir nepalaikysime. Reikia peržiūrėti visus kanalus, kuriais pateko svetima. Konservat., leidyklas, meno mokyklas.

Существование (Erenburgas – diskutuoja).

„Lit. Gazietai“ (Vučetičiaus²⁶ laiškas prezidiumui). Organizmas kovoja už švarą. Jeigu jie priešinsis, mes kovosime. Taip, drg. Evtušenko, kare nemėgsta kompromisų. Mes kviečiame mus palaikyti. Mes pasmerkėm kultą. Bet tas nereiškia, kad laivas eis be vairo. Daugelis čia mus supranta. O kas nesupranta, tegu dar kartą pagalvoja. O kas nori, gali gauti pasą ir išvykti savo jėgas išmėginti kitur.

N. Chruščiovas²⁷. Nutarėm žiemą, ne pav. O pav. bus gamtoje malonesnis. Dėl buržuazinių agentų. Įspėja, kad išeitų iš anksto. O po to neinformuotų.

Iljičiovas. Įvykiai vystėsi taip, kad nebuvo pertraukos. Spaudoje vyko diskusijos. Visaliaudinis aptarimas. Kokius idealus turi menas tvirtinti. Daug laiškų. Laiškus cituoja. Prieš formalizmą.

Нету чувства незащищенности. О партийности, народности.

S. Gerasimovas darė pranešimą²⁸. Daug Maskv. dail. org. nebuvo parodyta. Rašyt. S-gos sekretoriате pokalbis. Cituoja Fediną. Партия обнажила перед нами главного противника. Neizvestnį, Bieliutiną, Jevtušenką giria²⁹. Vasnecovą

26 Jevgenijus Vučetičius (1908–1974) – skulptorius-monumentalistas, vienas iš stalininio klasicistinio stiliaus kūrėjų. Jis perdavė renginio Prezidiumui raštelį, kuriame informavo, kad, Chruščiovui su CK ir vyriausybės nariais lankant Maniežo parodą, jo buvę paprašyta parašyti apie tai straipsnį, bet *Литературная газета* jo nespausdino. Chruščiovas pasiūlė atleisti redaktorių.

27 Konspektas kalbų, pasakytų partijos ir vyriausybės vadovų susitikime su kūrybinės inteligentijos atstovais 1963 m. kovo 7–8 d., Eduardo Mieželaičio knygelėje. Lietuvos literatūros ir meno archyvas. Eduardas Mieželaitis, f. 27, ap. 1a, b. 2, p. 4–23. Baigiantis 1962 m. gruodžio 17 d. susitikimui, trukusiam apie devynetą valandų (su pertraukomis), o iš 40 užsirašiusiųjų kalbėti susepėjus pasisakyti 8 asmenims, Chruščiovas pareiškė, kad diskusiją būtina pratęsti ir siūlė, nespėjus to padaryti iki Naujųjų metų, dar kartą susirinkti pavasarį.

28 Kalbama apie išplėstinį TSRS dailininkų sąjungos sekretoriato posėdį, kuriam pirmininkavo dailininkas Gerasimovas. Iljičiovas su pasitenkinimu konstatavo, kad diskusijoje partijos nurodymai buvo visiškai suprasti ir nutarime smerkiamos klaidos, padarytos atrenkant paveikslus į Maskvos dailininkų parodą, kai nepateko daug dailininkų realistų darbų.

29 Šie kritikuoti jauni menininkai giriami, nes Ideologinės komisijos posėdyje suprato savo klaidas ir pažadėjo dirbti liaudies labui.

„Pravdoje“. Užsienio spauda. Kaip kritika nepakenktų ieškojimams, novatoriškumui. Formal. ir natūr. kritika tai ne natūralizmo amnestija.

Заморозки = нов. термин

(оттепель³⁰ = antipodas)

Биферное положение

(Андропов и др.)

Erenburgas³¹. Творч. всякого худ. имеет право на существование. Dėl Lenino pož. į Majakovskio³². Siūlė ir dabar žiūrėti.

Kritikuoja Erenburgą. Kelia dail. formalistus, nepastebi didelių dail. Cituoja iš memuarų. Jie ilgai nebuvo kritikuojami spaudoje. Kol buvo apie senus laikus, galima buvo kentėti. Dabar artimesni laikai. Kulto metai – tylėjimo teorija. Kiekvienas norėjo išlikti. Galima pagalvoti, kad visi gelbėdami savo kailį, norėjo išlikti. Žmonės statė. Cituoja Er. apie Staliną.

Apie apysakos [ ] išleidimą užsienyje³³.

Mejerholdas³⁴.

Michalkovas³⁵. Ilja Glazunovui³⁶ rašytą iš Italijos laišką. Krit. kap. pasaulio abstrakcionistinį meną. Безумие, растрление. Gerai, kad pas mus dar tebėra sveiki principai. (Milano [neįskaitomas žodis] dail. Benua). Norisi tikėti, kad mūsų menas apsaugotas nuo blogo. Vargu ar abstr. gali pas mus tokias galias šaknis kaip Vakaruose. Abstr. tai chaoso filosofija, žmogaus instinktų, vidinės tuštumos, be

30 Taip vadinasi Erenburgo apysaka, 1954 m. išspausdinta žurnale *Знамя*. Apysakos pavadinimas davė vardą ir visam laikotarpiui, prasidėjusiam po Stalino mirties. Šie Chruščiovo ir kitų vadovaujančių partijos ir vyriausybės narių susitikimai su kūrybinės inteligentijos atstovais įėjo į istoriją kaip „atlydžio“ pabaiga.

31 Taip Erenburgas teigė 1962 12 17 susitikime. Iljičiovas kritikuoja šią poziciją.

32 Kalbėta apie tai, kad Leninui nepatikusi Majakovskio kūryba, bet jis savo nuomonės nevertė visiems privaloma direktyva.

33 Turima omenyje Berlyne išleista Erenburgo apysaka *Бурная жизнь Лазика Роитшванца* (1928). Pasak Iljičiovo, ji iki šiol naudojama antikomunistinei propagandai.

34 Galbūt čia Iljičiovas komentuoja Erenbugo ankstesnio susitikimo (1962 12 17) pasisakymą, kur jis kalbėjo apie savo draugo dailininko Piotro Končalovskio (1876–1956) nutapytą Vsevolodo Mejerholdo (1874–1940) tragišką portretą, kurtą tuo laiku, kai didysis teatro režisierius laukė, kada ateis jo suimti. Be to, Erenburgas kaltinamas, kad memuaruose liaupsina silpniausias, formalistines Mejerholdo kūrybos puses.

35 Sergejus Michalkovas (1913–2009) – rašytojas, tuo metu Tarybų Sąjungos rašytojų sąjungos valdybos sekretorius.

36 Ilja Glazunovas (1930) – dailininkas.

idealų. Prieš snobus, ieškančius pigaus populiarumo. Iš Majakovskio mokytis revoliucinės dvasios. Jeigu kovoji aikštėse, tai ir kovok už darb. klasę, o ne vien už save patį. Kulto laikais ideol. kova buvo su atskirais žmonėmis, o šiandieną kitaip. Yra šioje kovoje kvailumo. Krit. Al. Gerasimovo³⁷ straipsnį [neįskaitomas žodis]. Tai ne padeda konsoliduoti, o įneša...

Apie novatoriškumą. Techn. ir mokslo laim. Negali nepaveikti mūsų meno. Tarnauti žmogui. Žmonės nori suprasti mod. meną. Architektūra. Estetinis auklėjimas. Kovoti su burž. įtaka – tai est. aukl. Tradicijų reikšmė. Mokykloje est. aukl. [neįskaitomas trumpinys] dėstymas. Blogai kinas ir teatras vaikams. Rusijoje 25 mil. vaikų. O teatrų (10 ar kiek). 80 milijonų litrų Kostromoje 1962 m. Muziejai, galerijos, teatrai.

A. Prokovjevas³⁸. Aš prirašytas prie dešiniųjų ir ir slavianofilų. Dėl A. Voz. ciklo [neįskaitomas trumpinys]. Rob. Rožd. man davė smūgį. Už ieškojimus. Majakovskis. Bet ieškojo ir Burliukas³⁹. Kas iš jų liko? Voznesenskį. Dračą. Cituoja eil. Negali suprasti. Tokio idėjiškumo mūsų lit. negali niekada priimti. Tai болезн. явление. На том стою. Маяковский открыл Америку, а не Вознесенский. Kritikuoja Jevtušenko. Išgalvotas pok. su F. Kastro⁴⁰. Įsivaizd. ir gera nuomonė. Būna momentų, kur reikia aiškiai pasakyti. Kova eina dėl žmonių protų. Ir reikia joje dalyvauti. A. Mališko⁴¹. Kritikuoja abstrakcionizmą. Abstr. kritikuoja viską. Formalizmas mato tik save mene. O tikras menininkas mato žmones. Nac. dirva. Kas sėja formalizmą tarp jaunųjų voznesenskių, neizvestnų, sosterių⁴², achmadulinų?

1. Atitrūkė nuo savo liaudies gyvenimo.
2. Kulto laikų lit. parašyta pagal dogmas, lakiruota.

37 Aleksandras Gerasimovas (1881–1963) – dailininkas, buvo mėgstamas Stalino, nutapė ne vieną jo portretą, tapusį kanoniniu. Atėjus į valdžią Chruščiovui atsidūrė meninio gyvenimo periferijoje.

38 Aleksandras Prokofjevas (1900–1971) – poetas, Rusijos Federacijos rašytojų sąjungos Leningo skyriaus valdybos sekretorius (1955–1965).

39 Davidas Burliukas (1882–1967) – poetas ir dailininkas, kubistinės-futuristinės grupės organizatorius, kartu su Majakovskiu 1913–1914 m. dalyvavo futuristų turnė po Rusiją.

40 Apie savo viešnagę Kuboje ir bendravimą su Kastro Jevtušenka kalbėjo anksstesniame 1962 12 17 susitikime.

41 Andrejus Maljško (1912–1970) – ukrainiečių poetas, Ukrainos rašytojų sąjungos valdybos, prezidento ir sekretoriato narys.

42 Julio Sooster (1924–1970) – estų kilmės dailininkas, 7 metus praleidęs Gulago lageriuose. Kai Maniežo parodoje Chruščiovas ėmė šaukti, kad išsiųs šių teplionių autorius atidirbti liaudžiai į Sibiro miško pramonės objektus, Sooster atsakė, kad ten jis jau buvo.

Jaunieji mėgsta Biolį (Dostojevskio tr.), o nieko nesako apie Šolochovą ir kt. Jaunieji pasisakė apie Pikaso. Bet Pikaso nelygus (kubizmas, siurrealizmas, abstr.). Jis ne vienodas. Neišnaudojame savo lit. tradicijų plačiau pasaulyje. Buvo Jugoslavijoje. Vežiojo knygas, kurių tarpe nebuvo Šolochovo, Tvardovskio. O buvo Vozn., Pasternakas, Cvetajeva. Nutariau daugiau nevežioti svetimų lagaminų. Tegu patys vežioja. Universit. yra kiti seminarai. Bet nieko apie Ukrainos lit. Siūlo sušaukti visų soc. šalių kult. darb. Kongresą. Liaudis pritaria partijos pastangoms sutvarkyti meną.

Petrusis Brovka⁴³. Mes sujaudinti. Ne todėl, kad mūsų reikalai blogi, bet kad galvojame, kaip toliau dirbsime ir gyvensime. Mes galime dirbti ir geriau. Yra dalis žmonių [įterpta] компанейщина, kurie rodo, tarsi tai, kas daroma, nereikalinga, kad tai gali pakenkti kūrybos laisvei. Tai poza. Labai gaila, jeigu yra žmonių, kurie nuoširdžiai to nesupranta. Cituoja Rilenkovo⁴⁴ eil. apie abstrakcionizmą. Praeitame susirinkime mes matėme abstr. meno pavyzdžius (pav.). Mes už tikrą novatoriškumą, ieškojimus. Cituoja jauną bal. poetą apie muses, kurias jis muša ir kiša sau į nosį.

Dėkingi N. S.⁴⁵. Tai ne компанейщина. O tikras partijos rūpinimasis menu. Kova su priešo ideologine diversija.

Soc. realizmo metodas duoda visas galimybes ieškoti. Ko vertos išvados, kai tai, kas buvo sukurta kulto metais, nieko neverta. O kas auklėjo statytojus ir karius karo metais? Jie priklauso aukso fondui. Nereikia sutapatinti, maišyti statybos, part. pastangų su kultu.

Mes turime teisingai vaizduoti. „Правдалюбцы“ laiko, kad yra tik viena tiesa – правда теней (o правда света?). Yra neigiamų dar reiškinių. Bet jie nedomiuoja. Reikia objektyvios tiesos. Red.⁴⁶ kaip maišas, kur galima viską kimšti. O kurgi redagavimas. Visi mes norime dirbti savo liaudies, savo tėvynės labui.

Mich. Šolochovas. Iljičiovas perskaitė Al. Žarovo⁴⁷ eilėraščių revoliucijos laikų. Девка, черт с тобой.

43 Petrusis Brovka (1905–1980) – baltarusių poetas, Baltarusijos rašytojų sąjungos pirmininkas (1948–1967).

44 Nikolajus Rylenkovas (1909–1969) – poetas.

45 Chruščiovui.

46 Redakcijos.

47 Aleksandras Žarovas (1904–1984) – poetas, vienas iš rašytojų-komjaunuolių susivienijimo „Молодая гвардия“ įkūrėjų (1922). Populiariausia jo poema *Гармонь* (1926).

N. Chruščiovas pasakoja apie Erenburgo memuarus⁴⁸. Jam buvo įdomu skaičiuoti todėl, kaip Erenburgas žiūrėjo į įvykius. Eg. buvo sunku, o mums buvo lengva, gera alsuoti. Из окна чердака. Нигде радости нет. Одни страдания. Я с уважением. Но как вы к нам, так мы к вам. Когда мы сильны, когда враги трепещут перед нами, нам Эр. предлагает мирное сосуществование. Желание врага проникнуть во внутрь, разлагать. Не будет. Вы хороший мастер, умеете скрывать между строчками. Евтушенко – „времена не те“ (тогда сказали). Клуб Петефи превращен в пог. клуб. Москва не Будапешт, клуба Петефи не будет и последств. как в Будапеште не будет. Надо чтобы вы боролись за чистоту искусства. А мы со стороны ждем хор. спектаклей опер. Мы тоже за джазовую музыку. Мы не против джаза, это не правда. Наши театры хорошие. Королеву Шотландскую сколько! Нельзя ли из нашей жизни? „Застава Ильича“⁴⁹ и „Горе от ума“. Отец и сын. Дайте чтобы вдохновляло. Комм. это организованное общество на основе автоматике, кибернетики. Не может быть анархии. Все организовано.

M. Šolochovas. Nuo Erenburgo ats. Serbrekovi⁵⁰. „Gal mane Stalinas mylėjo, bet aš jo ne.“ О мес mylime. Мы с вами в лит. оценке и искусстве. Вот это мне и хотелось сказать.

Romas⁵¹. Leninas kino meną laikė svarbiausiu iš visų menų. XX–XXII suv. metai – kino pakilimas. Kinas labai pakilo pask. metais. Я поклонник италь. киноматографии. Я не протираю брюки, но я его высоко ценю. Jaunimo atėjimas. Iki Stalino mirties (20 metų) nebuvo išskeltas nė vienas kino režisierius.

48 Илья Еренбург, *Люди, годы, жизнь*. 1961–1965 išėjo 7 knygos. Publikacija pirmąkart paskelbta liberaliosios linijos žurnale *Новый мир* (vyriausiasis redaktorius Aleksandras Tvardovskis). Memuaruose pirmą kartą pasirodė Marinos Cvetajevės, Osipo Mandelštamo, Mejerholdo, Falko literatūriniai portretai. Be to, Erenburgas rašė ir apie tuo metu Tarybų Sąjungoje beveik nežinomus Amedeo Modiglianį, Guillaume'ą Apollinaire'ą, Pablo Picasso, Marką Šagalą, Diego Riverą ir kt. Memuarai 1960–1970 m. buvo labai skaitomi, tačiau visas, be cenzūros kupiūrų, tekstas pasirodė tik 1990 m.

49 Marleno Chucijevo filmas apie šestidesiatniukų kartą laikomas „atlydžio“ epochos simboliu. Tačiau jis nepatiko Chruščiovui, buvo daug taisytas, kol ekranas pasiekė 1965 m. kitu pavadinimu *Man dvidešimt metų*. Susitikime Chruščiovas reiškė nepasitenkinimą jaunosios kartos vaizdavimu: jaunuoliai parodyti taip, lyg nežinotų, ko jiems gyvenime siekti ir dėl ko gyventi. Ir tai tuo metu, kai vyksta išplėstinė komunizmo statyba ir viskas alsuoja Komunistų partijos naujosios Programos dvasia.

50 Turėtų būti Serebriakovai.

51 Michailas Rommas (1901–1971) – kino režisierius.

Mes dėkingi part., kad šie laikai niekada nebegriš. Kritikuojami filmai. Chucijevo filmas „Застава Ильича“. Jis talentingas.

Chr. Norėtume, kad jo talentas tarnautų partijai, o neitų prieš partiją.

Romas. Aš negaliu ginčytis su pirm. CK sekretorium. Mes stengėmės daryti viską, kas reikalinga partijai. Tarnauti p. ir liaudžiai. Nuo dabarties temų pasitraukia.

Chr. На правильном. Мы поддерживаем, но мы хотим, чтобы острее.

Romas. Apie kinematografijos sąjungos likvidavimą.

Ек. Шевелева⁵². Skaito eil. apie Indiją. Aš perskaičiau šį eil. todėl, kad priminti; pareiga savo liaudžiai ir visoms tautoms, kurios žvelgia į mus.

T. Chrenikovas⁵³. 1. Blogai auklėjame jaunimą. 2. Liberalizmo dvasia kūrybinėse organizacijose (Дымок).

Čuchrajus⁵⁴. Pradžioje apie formalizmą. Paskui apie dogmatizmą. Трудности существуют, они есть. С ними надо бороться. Аш не už liberalizmą. Аш už pasitikėjimą.

Хр⁵⁵. Никто от ошибок не застрахован. В этом было несчастье Сталина, что он раз сказал, это было законом. А если отстаивать ошибки, тогда и так, и сяк. Мы критикуем тов. Евтушенко, но и хвалим. Получили от посольств. характеристику за его деятельность в Боне и Париже.

Jermilovas⁵⁶. Наше искусство в целом находится на правильном положении. За посл. 6–7 лет в прозе, в поэзии говорим о поисках, о действительности. У нас очень заметное плохое стихотворение, оно выпадает из общего фона. Соц. рез принципы. Недостатков идейность жизни [įrašas parašėje: nerakankamas idėjinis gyvenimas]. Идейная жизнь должна быть так построена, чтобы был виден вес лит. процесс. Отрицание реализма как такого (противники). Cituoja amerik. krit. Rusai nesudarė nė vienos lit. krypties ir tegu jie sėda į suolą ir dabar mokosi. Nesukūrė teigiamo herojaus. Išvada, kad ir nesukūrė soc. realizmo. O Rusija – tai soc. realizmo tėvynė. Viktoro Nekrasovo kelionės įsp. iš Amerikos. [Neįskaitomas žodis] Kolumb. universitete. Bėgioja po universitetą ir ieško šeimininkų (studentų), kurie neatėjo į susitikimą su taryb. rašytoju. Bet ne tai svarbiausia. Šie įsp. taip sudaryti, kad pamokytų mus. Taip sudėti faktai. Priekaištai mums. Čia ir Rašytojų S-gos kaltė. Užsienio komisija gali orientuoti

52 Jekaterina Ševeliova (1917–1998) – poetė.

53 Tichonas Chrenikovas (1913–2007) – kompozitorius.

54 Grigorijus Čuchrajus (1921–2001) – kino režisierius.

55 Chruščiovas.

56 Vladimiras Jermilovas (1904–1965) – literatūros kritikas.

literatą. Užs. komisija neapibendrina, nesvarsto patyrimo. Užs. kom. pavirto į turistinį biurą. Neapibendrina ir užsienio literatūrų patyrimo. Pergalvoti kaip išanalizuoti literatūrų procesus.

Случайная концентрация внимания (шумиха) на отдельных писателей, поэтов. Тогда ориентировка на поверхностного читателя. Писатели идут на поводу шумих. Выразителями моды [neįskaitomas žodis] Получается поза. И восхваляющая, и огульно отрицающая критика способствует этому. O nepastebimi gilūs puikūs kūriniai. Už stiliaus nesimato paties rašytojo. Рабского стиля. Словечки.

Поэт Межиров⁵⁷. „Коммунисты, вперед“. Теперь продолжает. 5 сборников и 2 плохие статьи.

Георгий Семенов⁵⁸. Недостаточно хорошо орг. лит. жизнь. Kritikuoja R. S-gą. Чувство противника (постоянное).

Čuchrajus⁵⁹ įtikino ir Kino Sąjunga nebus panaikinta. Mes XX ir XXII suv. nutarimus priėmėm todėl, kad praeitis nebegrįžtu. Мы тому что было забили осиноый кол. Сталин был деспот. Но с расчетом в пользу партии. Он бил по своим. Savo darbo, to, ką mes darėme, neužbraukiame.

Недумайте, что нам приятно говорить вам гадости. Сами очищайтесь от налетов.

Johansonas⁶⁰. Apie darbą su jaunimu. Be dogmatizmo. Literatai pagauti neigimo patoso. Pagimdė aistringus kūrinus. Solženicino „Ivano Denis. diena“. Bet šios temos (žmonių kančios) tampa mada. Žmogus ieško teigimo patoso.

Negalima mūsų gyv. aprašinėti „из мусорного ящика“ (Chruščiovo pastaba).

Это только на потребу наших врагов (Chruščiovas).

R. Roždestvenskis⁶¹. Aš jaudinuos. Aš karą atsimenu. Bet aš gyvenimą осознал po karo. Mes gyvename poetišku laiku ir poetiškoje šalyje. Vadovauja pati poe-

57 Aleksandras Mežirovas (1923–2009) – poetas. 1950 m. parašė chrestomatiniu tapusį eil. „Коммунисты, вперед!“. Po Komunistų partijos XX suvažiavimo, kuriame Chruščiovas pamerkė Stalino kultą, parašė eilėraštį „Артиллерия бьет по своим“, kuris ėjo per rankas be autoriaus pavardės.

58 Georgijus Semionovas (1931–1992) – rašytojas.

59 Čia turėtų kalbėti Chruščiovas.

60 Borisas Johansonas (1893–1973) – vienas svarbiausių socialistinio realizmo atstovų dailėje, TSRS menų akademijos prezidentas (1958–1962).

61 Robertas Roždestvenskis (1932–1994) – poetas, vadinamosios šestidesiatnikų kartos (Jevtušenka, Voznesenskis, Achmadulina) atstovas. Susitikime Chruščiovo kritikuotas dėl to, kad priešina savo kartą tėvų kartos idealams.

tiška partija pasaulyje – savo idealais. Mums tai labai brangu. Užsieny kalbama apie tar. meno, lit. krizę. Aš norėčiau tuos ponus, kurie taip kalba, pakviesti į poezijos vakarą Lužnikuose, (12 tūkst. žiūrovų, 5000 nepateko). Poezija nugalėjo hokėjų, krepšinį ir boksą. Didelis susidomėjimas poezija. Todėl kūrėjo atsakomybė išauga už kiekvieną posmą, kiekvieną eilutę. Kur aš bevažiuočiau, aš matau, kaip išaugo skaitytojas. Tai džiugu. Išaugo jaunoji rašytojų karta. Tai žmonės, kurie part. vad., kuria gyvenimą, stato namą, kuriame mes patys gyvenime. Mūsų priešai viską daro, kad supykintų šią kartą su tėvais. Tėvų ir vaikų problema išgalvota. Jaunimas mokosi iš tėvų – principingumo, kovingumo. Daugelis tėvų tiesiog neturi – jie žuvo. Supykinti mūsų neįmanoma. Gaila, žurnalų ir laikraščių puslap. pasirodo straipsniai, kuriuose norima supykinti. Skaito eil. Мы виноваты⁶².

(Chr. neplojo)

Спорный, конечно, призыв тов. Рож. Призываете бороться, но против кого и за что. Становитесь в наши ряды.

Sobolevas⁶³. А я буду говорить о старшем поколений. Yra žmonių, kurie rašo tamsius kūr. arba kitus, kurie rašo, palaiko. Nuo 1956 m. mes girdime ne tik logiškus partijos kvietimus, bet turime ir dokumentus apie lit. ir meną kom. statybos laikotarpiu.

Apie Lenino partiškumo principą literatūroje. Kodėl revizuojamas šis princ.? Kodėl „asmeniškios laisvės“ principas tvirtinamas? Kodėl pareigos nebuvimas.

62 Tai eilėraštis „Да, мальчики“, kuriuo jis polemizavo su karo kartos poeto Gribačiovo eilėraščiu „Нет, мальчики“, nukreiptu prieš šestidesiatnikų kartą. Chruščiovas palaikė Gribačiovo pusę: „В выступлении тов. Рождественского сквозила мысль о том, что будто бы только группа молодых литераторов выражает настроения всей нашей молодежи, что они являются наставниками молодежи. Это совсем не так. Наша советская молодежь воспитана партией, она идет за партией, видит в ней своего воспитателя и вождя. (Бурные аплодисменты). Молодому поэту Р. Рождественскому я хотел бы поставить в пример поэта-солдата, у которого меткий глаз и который точно, без промаха бьет по идейным врагам, поэта-коммуниста Н. Грибачева. (Аплодисменты). Мы живем в период острой идейной борьбы, в период борьбы за умы, за перевоспитание людей. Это сложный процесс, значительно более трудный, чем переделка станков и заводов. Вы — деятели литературы и искусства,— образно говоря,— кузнецы по перековке психологии людей. Вы владеете сильным оружием, и это ваше оружие всегда должно действовать в интересах народа. (Аплодисменты).“ Cituojama iš interneto: <http://vadenes.livejournal.com/416926.html?thread=17657502> [žiūrėta 2013 05 27].

63 Leonidas Sobolevas (1898–1971) – RTFSR rašytojų sąjungos valdybos pirmininkas (1957–1970).

Cituoja:

И песня и стих

Это бомба и знамя.

(Majakovskis)

Klasių kova perėjo į ideologinę kovą (moralėje, etikoje ir kt.) Reikalingas kaip niekada šviesus komunisto paveikslas, kad sutvirtintume savo tikėjimą savimi. Jis reikalingas. O pabandykite pasakyti: teigiamas paveikslas. Jus nuvarys nuo tribūnos. Kodėl? Kas kaltas? Aš išsigijau daug priešų, kad už tai agituoju. Bet aš tvirtinau, tvirtinu ir tvirtinsiu. Karo metais mes juk mokėjom rašyti apie teigiamą kovotoją. Buvo visko. O mes rašėme apie teigiamą. O argi dabar ne karas? Ar dabar jausmai ne aštrūs? Šaukti lit. jaunimą į žygį. Sunku jaunimą auklėti. Kaltina už retrogradizmą. Kokį triukšmą pakėlė burž. spauda apie 4 kartą (generaciją). Priešas mus seka. Jaunieji lit. egzistuoja ne tik Maskvoje, bet ir srityse. Prašymas vyr. leisti atidaryti leidyklą „Современник“ (Chr. sako, kad reikia išnaudoti turimas galimybes). Aš naudojuos, kad šiandien leidote, ir todėl prašau. Plastovas⁶⁴. Aš žinau, koks jūsų aštrus liežuvis, ir bijau. Aš labai jaudinuos. Kritikuoja Leže parodą.

Neizvestnas Ernestas⁶⁵. Aš užsirašiau kalbėti praeitą kartą. Praėjo daug laiko. Aš kalbėjau ideolog. kom⁶⁶. Aš dabar noriu patvirtinti tuos žodžius, kuriuos aš ten sakiau. Skulpt. monument. turi siekti didelio paprastumo. Skulpt. siekia didelių idėjų. Aš tikiu. Aš dirbu.

Chr. replika. Reikia padėti. Ne tik krit. Kritika neturi būti naikinanti. Apie Rožd. Aš norėčiau, kad jūs ramiai miegotumėte. Jūs ir dabar stovite po mūsų vėliava. Gribačiovas geras karys-rašytojas. Kada nors jūs paspausite rankas.

8 d.⁶⁷

Vanda Vasilevskaja⁶⁸. Cituoja dviejų tar. rašyt. ir poetų interviu lenkų žurna-

64 Arkadijus Plastovas (1893–1972) – dailininkas.

65 Ernstas Neizvestnyj (g. 1925) – skulptorius, partijos ir vyriausybės vadovų susitikimų su kūrybinės inteligentijos atstovais metu sulaukęs bene daugiausia Chruščiovo kritikos. Po to parašė padėkos laišką Chruščiovui.

66 Kalbama apie 1962 m. gruodžio 24–26 d. įvykusį Ideologinės komisijos prie TSKP CK, kuriai vadovavo Iljičiovas, posėdį, į kurį buvo pakviesta 140 jaunosios kartos menininkų.

67 Antrosios susitikimo dienos kalbų konspektas.

68 Vanda Vasilevskaja (1905–1964) – rašytoja, kurios kūrybą mėgo Stalinas (trys stalininės premijos), po jo mirties pamiršta. Gimė Krokuvoje, buvo kairiųjų pažiūrų, dalyvavo lenkų revoliuciniame judėjime. 1939 m. atvyko į Lvovą ir priėmė tarybinę pilietybę.

le⁶⁹. Apie kartas perpendikuliariniu pjūviu. Ar tai Tar. S-gos pagalba Lenkijai, kur daug kas persipynę, sudėtinga? Voznesenskis ir Aksionovas. Taryb. lit. įkvepia visam pasauli. Kai aš atėjau į T. S-gą, aš atėjau ne kaip emigrantė. Aš atėjau kaip į savo tėvynę. Tar. knyga užsienyje – tai įvykis. Iš jos laukiame palaikymo, tikėjimo. Meksikoje man pasakė, kad pilnos ausys blogo apie Tar. S-gą. Kai kurios knygos nepadedą užsieniui.

A. Voznesenskis⁷⁰. Tai man l. aukšta tribūna. Kaip ir mano myl. mano mokytojas Majakovskis, aš ne partijos narys. Chruščiovas: „O aš partijos narys ir tuo didžiuojuos. Jums bus didžiausias šaltis, nebus atšilimo. Galite šiandien gauti pasą ir išvažiuokite ten.“ Man baisu tai, ką aš dabar išgirdau⁷¹.

Jūs su mumis ar prieš mus. Jokio atšilimo. Arba vasara, arba žiema⁷².

Noriu perskaityti Секвойю Ленина⁷³.

Nereikia!

Ltlp.[neaiškus pavardės trumpinys] Leiskime. Nėra beviltiškų žmonių. Jaunas žmogus. Надо его призвать к порядку, но надо дать возможность.

Chr. Jums dabar tik viena padės – tik kuklumas. Jeigu jūs negalvosite, kad jūs ne genijus. Jūs jau norite žmonėms kelią parodyti. Jums galvą apsuoko, apsvaigo. Norite į užsienį? Prašau pasą.

Vozn. Aš naujai dirbsiu ir prašau.

Chr. Jūs mus norite mokyti. Aš jums paduodu ranką ir noriu, kad būtumėte karys ir eitumėte kartu su partija.

Dail. Голицин⁷⁴. Aš ne agentas, aš dirbu... Mano tėvas žuvo kalėjime.

Chr. Stokite į mūsų partijos eiles.

69 Kalbama apie Voznesensio ir Aksionovo lenkų žurnalui *Polityka* (Vasilevskajos apibūdiniamu, revizionistinės dvasios leidiniui) duotus interviu, kuriuose ji pasigėdo klasinio požiūrio. Jų mintys parankios Lenkijoje stiprėjančioms revizionistinėms nuotaikoms.

70 Andrejus Voznesenskis (1933–2010) – poetas–šestidesiatnikas, tapęs svarbiausiu Chruščiovo kritikos antrąją susitikimo dieną objektu.

71 Voznesensio žodžiai.

72 „Или лето, или мороз“. Dalį jų dialogo galima rasti internete: <http://lj.rossia.org/users/amalgin/327783.html> [žiūrėta 2013 06 02].

73 Voznesensio eilėraštis, parašytas po išvykos į JAV, apie tai, kad, autoriui lankantis Kalifornijoje, Sekvojos nacionaliniame parke, kur auga didžiuliai medžiai, pavadinti didžiųjų amerikiečių vardais, gidė jam parodžiusi ir Lenino medį.

74 Illarionas Golicynas (1928–2007) – dailininkas, priklausęs liberaliesiems šestidesiatnikams. Chruščiovas, ranka parodęs į jį ir pareikalavęs ateiti į tribūną pasiaiškinti dėl buržuazinio agento pozicijos, manė, kad kviečias prozininką Aksionovą.

Aksionovas⁷⁵. Brangus Nikita Sergejevičiau! Aš nesiruošiau kalbėti.

Chr. Jūs kodėl šmeižiate mūsų šalį. Jūsų tėvas reabilituotas, mes žinome. Kova eina не на жизнь, а на смерть. Но на вас наставлен империализм. Мы вам не угрожаем. Мы вам хотим помочь. Vengrijoje kas buvo daleista, neturi pasikartoti. Оттепель не mūsų obalsis. Tai priešo, kurį davė Erenburgas. Mes čia norim susitarti.

Paspaudžia ranką Aksionovui.

Malcevas⁷⁶. Aš part. komiteto sekret. ir laikiu šio pokalbio tęsinio. Jūs komunistai, ir visada turite būti pasiruošę mūšiui. Jūs įeinate į išvietę ir jaučiate kvarpą.

Vas. Smirnovas⁷⁷. Sako ir nedasako. Čia Sobolevo kalba, buvo užsiminta. Bet ne viskas. Maskvos org. vadovybę į savo rankas paėmė anie žmonės. Maskvos part. org. stovi neteisingam kely. Po šio suv., ačiū dievui, tas pasibaigs. Nebus liter., jeigu nebaigsime su grupuotėmis.

Arutiunjanas⁷⁸. Aš iš Armėnijos. Man iššaukė pasipiktinimą A. Voznesensio kalba. Aš jiems noriu pasakyti, kad jokioje šalyje jie nesulauks tokio pasitikėjimo. Mes turime būti sąžiningi.

Kočetovas⁷⁹. Gaila, tai kas atsitiko paskutinę akimirką, tai karti tiesa. Jaunieji čia pirmą kartą išgirdo tai. Maskv. org. juos tik giria. Reikia auklėti. Visą laiką užsienyje šmeižia soc. realizmą.

Chr. Kaip nepartinis Erenburgas patraukė partinį (kand. į CK narius) A. Surkovą pasirašyti laišką⁸⁰. Koks jūs karys. Ką siūlote? Nusiginkluoti? Sosuščestvovanije.

75 Vasilijus Aksionovas (1932–2009) – prozininkas; memuarų knygoje *Таинственная страсть* jis pasakoja apie 1963 m. kovo 7–8 d. Kremliuje vykusį Chruščiovo susitikimą su kūrybinės inteligentijos atstovais. Aksionovas nebuvo iš anksto įtrauktas į kalbėtojų sąrašą, tačiau po Vasiljevskajos pasisakymo apie jo ir Voznesensio interviu, sklaidžiančius revizionistines idėjas broliškos Lenkijos spaudoje, Chruščiovas pareikalavo viešai pasiaiškinti.

76 Jelizaras Malcevas (1916–2004) – rašytojas, savo metu populiarus kaip „kolūkietišku“ romanų rašytojas. Žurnalo *Октябрь* vyriausio redaktoriaus pavaduotojas.

77 Vasilijus Smirnovas (1905–1979) – rašytojas, žurnalo *Дружба народов* vyriausias redaktorius (1960–1965).

78 Moisejus Arutiunianas (1878–1964) – armėnų rašytojas.

79 Vsevolodas Kočetovas (1912–1973) – rašytojas, laikraščio *Литературная газета* vyriausias redaktorius (1955–1959), žurnalo *Октябрь* vyriausias redaktorius (1961–1973). Laikėsi konservatyviosios senosios kartos ideologijos. Romane *Братья Еришвы* (1958), sumanytame kaip antitezė Vladimirio Dudincevo romanui *Не хлебом единым*, smerkė „atlydžio“ reiškinius; paskutiniame romane *Чего же ты хочешь* (1969) pasisakė už Stalino reabilitavimą.

80 Kalbama apie kolektyvinį laišką Chruščiovui ir TSKP CK, kuriame nerimaujama dėl grįžtančio stalinizmo po Maniežo parodos sutriuškinimo.

Aš siūlau į savus nešaudyti. O šaudyti į priešą.

Коџ. 1 karo raš. Maskv. org. 200–300 rašyt. praverčia Sobolevą.

Chr. Gal rašytojus po vieną išskirstyti po kitas pirm. part. organizacijas.

Chr. Выдохся Щипачев⁸¹, выдохся.

Коџ. Daug [neįskaitomas žodis]. Nėra produkcijos. Siūlo sudaryti bendrą sąjungą, į kurią įeitų visų kūryb. org. žmonės. Iš mūsų laukia gerų knygų. Švedijoje tik Pasternakas. Mūsų nežino. Žino Jevtušenką ir kt., bet eilių nežino. Krit. Jašino „Vologdos vestuves“. Cituoja laišką iš Vologdos srities.

Азгур⁸².

Налбандян⁸³.

Tursunas Zade⁸⁴. Lit. ir menas – tai kalavijas, nukreiptas prieš priešą. Man praeitą kartą nepatiko Ščipačiovo kalba. Jis sakė, kad viskas tvarkoj. O mes jau antrą dieną svarstome, kokia čia tvarka. Pasakoja apie Taikos kongresą [neįskaitomas žodis]⁸⁵. Vyko atkakliausia ideologinė kova. Aš didžiuojuos, kad aš partijos narys, komunistas. Mes suprantam partijos ir Nik. Serg. Chr. rūpestį lit. likimu. Reikia būti arčiau liaudies. Daugianac. lit. pask. metais įvyko dideli pasikeitimai. Jevtušenkai Kubos revoliucinė kova įkvėpė visuomeninėms temoms.

Taryb. lit. – tai tendencinga lit., partinė, partijos lit-ra. Krit. Jevtušenkos eil. „Babij Jar“⁸⁶. Po Solženicino gero veikalo „Viena Iv. Den. diena“ ši tend. pasireiškia respublikose. Tendencija pavojinga. Yra daug biurokratų, sukčių. Juos reikia mušti. Bet mūsų lit. ne kritinio realizmo lit., o soc. realizmo lit. Teigimo momentas. Teigiamo herojaus paveikslas. Kovoti dėl jo sukūrimo. Kritikuoja Erenburgo memuarus. Nėra patriotinės dvasios meilės. Pažemino rusų didelius rašytojus.

81 Ščipačiovas, Rašytojų sąjungos Maskvos skyriaus sekretorius, priklausė liberaliajam sparnui.

82 Zairas Azguras (1908–1995) – baltarusių skulptorius.

83 Dmitrijus Nalbandianas (1906–1993) – dailininkas, portretistas, sukūręs nemažai Komunistų partijos elito portretų, tarp jų Stalino, Chruščiovo, Leonido Brežnevo.

84 Mirzo Tursun-Zade (1911–1977) – tadžikų poetas.

85 Pasaulinis taikos kongresas 1962 m. vyko Maskvoje.

86 Tai eilėraštis apie Babij Jare (vietovė netoli Kijevo) karo metais vokiečių nužudytų žydų tragediją, apie kurią nebuvo jokio atminimo ženklų – žudynių vietoje buvo sąvartynas. Sukrėstas poetas parašė eilėrašį „Бабий Яр“, 1961 m. publikuotą laikraštyje *Литературная газета*. Dėl to vyriausias redaktorius Kosolapovas buvo atleistas. Eilėraštis, nukreiptas prieš antisemitizmą, apkaltintas kaip teikiantis pagrindą antisemitizmui. Chruščiovas taip pat apkaltino Jevtušenką politiniu nebrandumu ir istorinių faktų nežinojimu.

Chr. Yra vieta: Paryžiuje aš gyvenau gerai, laisvai kvėpavau. Rusijoje aš to negaunu, bet mane traukia į Rusiją.

Tursunas Zade. Cituoja Šolochovą. Širdimi rašome.

Chr. Partiškumą reikia jausti širdimi.

Tursunas Zade. Tegu visas mūsų talentas tarnauja partijai ir liaudžiai.

N.S. Chruščiovas [užrašai nutrūksta]